

Erling Rimeslått:

Olympiatoppens foranledning og framvekst

Innledning

I januar ble fire foregangsmenn i norsk idrett fortjent hyllet med Idrettens Hederspris på Idrettsgallaen: Bjørge Stensbøl, Hans Trygve Kristiansen, Dag Kaas, Johan Kaggstad. De to siste er dessverre ikke med oss lenger. Prisen var også en anerkjennelse av *Olympiatoppen*, som skulle bli sentral i utviklingen av norsk toppidrett fra tidlig 90-tall og fram til i dag. «*Hedersprisen går til et firkløver som ble premissleverandører for den nye toppidrettskulturen i Norge*», sier juryen som en del av begrunnelsen for tildelingen.

I sin takketale presiserte Bjørge at prisen måtte deles med en rekke andre personer, blant andre Rolf Sæterdal (1951 – 2003) og Thor Ole Rimejorde (1933 – 2020). Rolf fikk Idrettsgallaens hederspris i 2003 for sin innsats for norsk idrett gjennom Olympiatoppen, særskilt innenfor utholdenhetsidretter. Juryen sa bl.a. at han «*var en sentral bakspiller for Olympiatoppen gjennom mange år*». Thor Ole ble tildelt hedersprisen i 2010. Begrunnelsen var bl.a. at: «*.....Vinneren blir sett på som skaperen og ideologen bak den norske toppidrettsmodellen som begynte med Prosjekt `88 og som senere ble en internasjonal suksess med Olympiatoppen*».

Jeg vil prøve å skissere noen utviklingstrekk i norsk toppidrett fra 1970-tallet fram mot etableringen av Olympiatoppen i 1989. Noen vil nok nikke gjenkjennende til de fleste navn og også minnes humper og dumper på denne veien. Mine viktigste kilder er André Henriksens hovedoppgave i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo (2006): «*Fra masseidrett til toppidrett – en studie av omstruktureringen av norsk toppidrett og utredningen «Den Norske Toppidrettsmodellen - norsk toppidrett fram mot 2022»*» (april 2013). Referanser og litteraturhenvisninger i disse kildene gjelder tilsvarende for meg. I tillegg har jeg opp gjennom min tid i Olympiatoppen tilbrakt adskillige timer på «arkivet» i kjelleren der det meste historiske stoffet ligger mer eller mindre systematisk arkivert. Mangelfulle eller fraværende elementer i min fremstilling skyldes enten dårlig hukommelse, slurv eller unøyaktigheter hos kildene

En erkjennelse og dristige tanker

Hvis vi ser på toppidretten fra tidlig -70-tall og fram til i dag, slår det meg at den positive *resultatutviklingen* kom med OL i Calgary som bunnpunkt, mens de *store diskusjonene, analysene, refleksjonene, filosofien og idéen om et eget toppidrettsorgan* kom allerede fra medio 70-tall. Resultatutviklingen skjøt virkelig fart etter etableringen av Olympiatoppen med Bjørge Stensbøl som den første toppidrettssjefen. Her ble også idéene foredlet, satt i system og formidlet av blant andre mottakerne av hedersprisen.

På 1970-tallet så vi en gryende erkjennelse av behovet for en vitalisering/profesjonalisering av toppidrettsarbeidet. Utøvere, trenere og ledere opplevde ved selvsyn andre nasjoners frammarsj. De kunne berette om organiseringsformer, nivåer på trening, systematiske og kunnskapsbaserte tilnærmingsformer og mistanker om prestasjonsfremmende midler. Alt i 1973 mente sentrale personer i NIF at hvis Norge skulle hevde seg i internasjonal toppidrett, måtte det til en annen organisering av dette arbeidet. I 1975 ble en «konsulentgruppe for toppidrett» nedsatt med navn som Thor Nilsen (roing), Tormod Moum (skøyter), Anders Besseberg (skiskyting), Stein Johnson (trener i flere idretter), Jostein Wigum (håndball) og Thor Ole Rimejorde (utdanningssjef NIF). Det ble foreslått et toppidrettssenter og en trenerlinje ved Norges Idrettshøyskole (NIH). I 1979 ble det dannet en ny toppidrettskomité under ledelse av den senere NOK-formannen Jan Gulbrandsen. Her deltok Rimejorde sammen med Arne

Myhrvold (ski), Karen Fladset(håndball) og Per Bjørang (aktiv skøyteløper). Komiteen la fram innstillingen ” *Vilkårene for toppidrett i Norge*” for Idrettstinget i Bodø og foreslo bl.a. at det skulle opprettes et «Toppidrettsråd» med en administrasjon og leder. Den gang oppnådde ikke forslagene tilstrekkelig støtte. En fryktet bl.a at ansvaret for toppidretten skulle bli pulverisert. Diskusjonene kom også i skyggen av boikott-beslutningen av Moskva OL.

I september 1984 etter to svake OL presenterte Jan Gulbrandsen (styremedlem Norges Olympiske Komité – NOK) tanker om en omstrukturering av norsk toppidrett. Disse tankene bygget på de tidligere «*Vilkårene for toppidrett i Norge*». Det var på tide med en «samling i bunn». I et notat stilte han stilte Gulbrandsen spørsmål om ressursbruk og arbeidsmetoder i toppidretten: ” Dersom vi fortsatt ønsker å henge med i utviklingen i internasjonal idrett, må vi, med de begrensede miljøene vi har, samle kreftene på annen og bedre måte”, hevder han i et notat til NOKs styre. Han foreslo:

- Å etablere en toppidrettsorganisasjon ledet av en toppidrettsgruppe på sju personer.
- Å engasjere en person på heltid for oppfølging av gruppens arbeid.
- At samtlige særforbund oppnevner en person for utvikling av egen toppidrett og som blir kontaktperson til den sentrale arbeidsgruppen.
- At alle budsjettmidler til toppidretten samles i én pott som vi gi et samlet toppidrettsbudsjett
- At midlene i hovedsak skulle ntildes særforbundene, øremerket enkeltutøvere og lag med dokumentert standard i internasjonal idrett

Det fremkom bare positive uttalelser fra NOKs styremedlemmer om de fremlagte tankene fra Gulbrandsen. Det hersket imidlertid en viss skepsis med tanke på gjennomslagsmulighetene i NIF på grunn av innstillingen til en del av særforbundene. Det ble opprettet en ad hoc gruppe som skulle ta stilling til den videre fremdriften av saken. Denne gruppen besto av Arne B. Mollén, Jan Gulbrandsen, Hroar Elvenes, Thor Ole Rimejorde og Hans B. Skaset (formann i NIF). Ad hoc-gruppen utarbeidet en fremdriftsplan for arbeidet som fikk navnet «Prosjekt -88» som ble igangsatt fra januar 1985 med Thor Ole Rimejorde som prosjektleder.

Prosjekt -88

Målet var: «*Prosjekt-88 (P88) skal i samarbeid med sær forbundene arbeide for en nivåheving av norsk toppidrett slik at flere norske toppidrettsutøvere kan hevde seg i verdenstoppen*».

Det ble definert noen prioritert arbeidsområder for prosjektet, og arbeidet fra 1985 til 1988 var intenst og på mange måter banebrytende i toppidretten og formet det som skulle bli hetende «*Norsk modell for toppidrett*».

- Arbeid for å sikre toppidrettens legitimitet i samfunnet
- Økt satsing på kunnskapsbasert toppidrett
- Bygging/etablering av et toppidrettssenter
- Treningsmengde og treningskvalitet
- Samarbeid på tvers av særidrettene – etablere og skape møteplasser der idrettene kunne samarbeide og lære av hverandre
- Tilrettelegging av skole/studier og yrke for toppidrettsutøvere

Prosjektet fikk en styringsgruppe som bestod av blant andre 4 representanter fra særforbund, 2 representanter for utøverne samt prosjektlederen. Prosjektet hadde et budsjett på 9.396.000 kr i 1985 og økte til 11.480.000 i 1988.

Selv om P-88 skulle være et sentralt samlende organ for toppidretten, ble allikevel den formelle makten og beslutningsmyndigheten værende i særforbundene. I samarbeid med P-88 måtte de enkelte særforbund etterkomme spesifikke krav som ble satt for kommende OL-satsing. Denne modellen har senere vist seg å gi norsk toppidrett et løft som har vedvart fram til i dag. Prinsippene i denne grunnmodellen var «resultater først, deretter støtte».

I 1986 ble Toppidrettssentret åpnet med overnattings-, bespisnings- og treningsfasiliteter, og Arne Lier ble den første daglige leder av sentret.

1988 - bunnpunktet

Selv om det ble arbeidet intenst og i henhold til de planer som ble lagt i 1984, ble de kommende OL i 1988 – spesielt vinter-OL i Calgary - en gedigen nedtur. Calgary ga oss null gull, tre sølv og to bronsemedaljer og er det dårligste vinter-OL noensinne. I Seoul ble det 2 gull og tre sølvmedaljer. Sett utenfra skulle en umiddelbart tro at P-88 fikk stryk-karakter og vill bli en saga blott. Etter en grundig evaluering konkluderte imidlertid en evalueringsgruppe med at prosjektet inneholdt mange spennende og interessant arbeidsmetoder, og gruppen anbefalte å fortsette med og forsterke det arbeidet som var påbegynt. Det ble pekt på betydningen av tålmodighet og langsiktighet. Evalueringsgruppen bestod av Ingolf Mork, Marit Breivik, Olav Aune og Egil Olsen (sekretær for utvalget). Konklusjonen fra evalueringsutvalget var:

- Vi trenger et sterkt toppidrettsorgan med støtte-, styrings- og kontrollfunksjoner
- Toppidrettsorganet organiseres fortsatt som et prosjekt, men med en klar målsetting om permanent organisering i løpet av 1990
- Toppidrettsorganet knyttes til NIF og NOK, og ledes av et styre på 5 personer. Det ansettes nødvendig administrasjon

Av arbeidsoppgaver som ble foreslått var større satsing på støtteapparat, FoU-arbeid, samarbeid mellom særforbundene, strammere kriterier for utvelgelse av utøvere, et resultatorientert bonussystem og en styrket økonomi.

Olympiatoppen

Olympiatoppen ble etablert som en operativ enhet høsten 1988 som en direkte forlengelse av Prosjekt-88 med nye og forsterkede elementer. Som vesentlig inspirasjonsfaktor og økonomisk fundament – ikke bare for vinteridrettene - var tildelingen av vinter-OL til Lillehammer 15.september 1988: «*The decision is Lillehammer*».

Året etter ga Idrettstinget i Haugesund det formelle, operative ansvaret for den overordnede utviklingen av norsk toppidrett til Olympiatoppen, og Bjørge Stensbøl tiltrådte som arbeidende styreformann for den nye Olympiatoppen i 1989. Han ble ansatt som første toppidrettssjef fra høsten 1991. Under hans dyktige og modige lederskap, svært kompetente medarbeidere og med styrket økonomi begynte en opptur for norsk toppidrett. Arne Myhrvold, president i Norges Olympiske Komite fra 1989 og senere for den sammenslåtte organisasjonen NIF/NOK, var en sterk støttespiller i utviklingen fra 1989, gjennom Lillehammer-OL og videre framover.

Foruten Bjørge, bestod det første styret for Olympiatoppen av Arne Myhrvold, Ingolf Mork, Marit Wiig og Bjørn Eilert Eriksen.

En tydelig visjon var bærende for Olympiatoppen: «*Å trene og lede best i verden*». Konsekvensen av en slik visjon var en profesjonalisering av organiseringen rundt utøverne. Olympiatoppen ble

direkte involvert i særforbundenes organisering av toppidrettsarbeidet og forberedelsene til mesterskap. Det ble igangsatt lederutviklingsprogram for lederne i særforbund («Prosjekt vinnerledelse»). Det ble stilt harde krav til forbundenes ansvar for toppidretten med tydelige konsekvenser hvis kravene ikke ble tilfredsstilt. Olympiatoppens utfordrerrolle skapte spenninger mellom noen særforbund og Olympiatoppen. Noen mente at Olympiatoppens tiltok seg en rolle som de ikke skulle ha. Erfaringene i etterkant vil nok bekrefte at utfordrerrollen var (og er) helt nødvendig for å bygge en prestasjonskultur som var forenlig med visjonen «Å trene og lede best i verden». Utviklingen videre ut over på 1990- og 2000-tallet fram til i dag har til det fulle vist nødvendigheten av god balanse mellom de ulike rollene som Olympiatoppen har: Utfordrerrollen, kvalitetssikringsrollen og støtterrollen.

I løpet av Stensbøls periode som toppidrettssjef ble Norge en stormakt i internasjonal toppidrett sett i forhold til folketallet, og under Jarle Aambøs og Tore Øvrebøs lederskap er denne posisjonen befestet, ikke bare i de tradisjonelle «norske» vinteridrettene, men også i store sommeridretter.

Så vil årene framover vise om nåværende og framtidige ledere og trenere i Olympiatoppen og særforbund er i stand til å utvikle denne posisjonen i internasjonal idrett ytterligere.

Røyken, februar 2025

Erling Rimeslåttén